

ÉPÍTÉS

Bán Ferenc és munkatársai

PÁHOLY
LODGE

Szegő György

Bátoré a siker

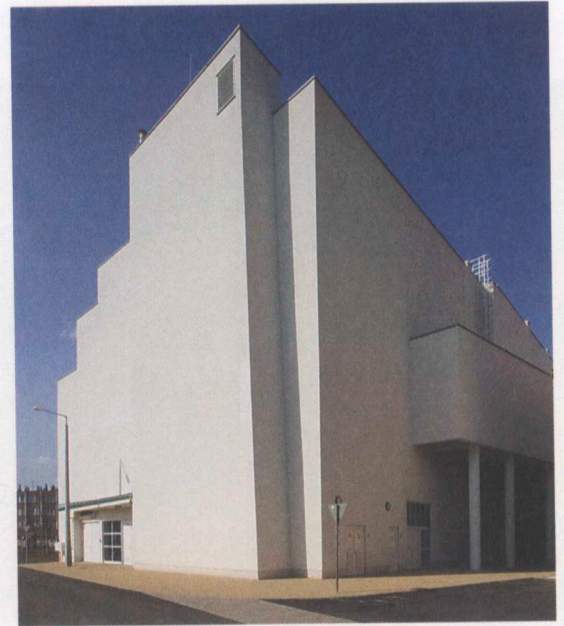
Kulturális Központ, Nyírbátor

FOTÓK • PICTURES • BUJNOVSZKY TAMÁS

„Formabontó, előremutató, ezért biztosan megosztja a nézelődőt és a használót egyaránt... A város vezetői mertek a hagyományostól eltérőt a város közepére álmodni, s akaratuk, valamint kitartásuk is volt megvalósítani azt” – írják az épület átadására nyomtatott beköszöntőben a ház gazdái. És az építető tartós szándéka, állhatatossága – tudjuk, épp Bán Ferenc legfőbb terveinek megvalósításakor – nélkülözhetetlen adalék. Pedig e városban is volt a beruházás folyamán személyi változás a vezetői székben, de a város végigvitte, amit az építésszel eltervezett: egy, a korábbi szakmai csúcshoz méltó minőségű épület megalkotását.

NYÍRBÁTORNAK TÖBB fénykora volt: Báthory István, majd a barokk idején is. A hálóboltozatos későgótikus csarnoktemplom, a minorita templom a Kruccsáttal, a nemrég felújított fa harangtorony, a közeli Máriapócs barokk zárandoktemploma Magyarország

kiemelkedő építészeti emlékei. A Báthoryak várát most rekonstruálják. A város sok lábbon álló turisztikai célpont, melyet a termálfürdő is vonzóvá tesz.

MINORITA TEMPLOM ÉS RENDHÁZ

REFORMÁTUS TEMPLOM

LÉGIFOTÓK • AERIAL PHOTOS • LÁSZLÓ JÁNOS

Az utóbbi évtizedekben a zenei fesztivál nemzetközi rangú kulturális eseményéhez hiányzott egy kortárs befogadó épület. Az évtizedekkel ezelőtt, pályázatokon elgondolt „kulturális tengely” csak a régi fénykor építészeti jelentőségét nem ismerte fel, elkerülve a centrumot. Noha a 19. századi városfejlődés impozáns mezővárosi főteret alkotott, a polgárosodást városias eklektikus építészettel díszbe öltöztető, egy-két szintes házsorral ünnepelte. Az archív fotókat elemezve, Bán Ferenc megfejtette a méltóság építészeti titkát: a piactér varázsát nem a köz-

lekedés és az általa szabdalta maradvány-park jelenti, hanem egy igazi tér, egységes padozat és kétoldalt zárt házsor – tulajdonképpen egynemű homok –, üzletekkel, szállóval, vendéglőkkel. A gyűrű ékkövéül Bátor századfordulós tornyos-szecessziós városházát épített (Papp Gyula–Szabolcs Ferenc, 1912). A Városháza folyosóit díszítő régi fotográfiákon a piactér még igazi archetipikus TÉR, ahol az üzletet kötő, fogatokkal standolva piacoló, beszélgető csoportok azt a teret idézik, melyet az idő, a sebesség, a dromológia (Paul Virilio) még nem hajtott uralma alá. A tervező ezt a minőségi dimenziót keresi és – imponáló magabiztossággal – főművet alkotva, meg is találja.

A Kulturális Központ éppen a „nagyvilági” városháza citoyen világát a szomszédos foghíjtelken (túloldalról is többszintes, a 70-es évekből származó jellegtelen lakótömb) folytatja, előremutató jelképet alkotva. A városháza és egy kultúrközpont egybenyitása a mai globalizálódó kulturális-gazdasági folyamatok sodrában fárosz-szerepet vállal: a hely szelleme (a piactér és a városháza) és a magaskultúra (a fesztiválváros) találkoznak, a jövőre nyíló, monumentális és mégis meghitt kapu-plasztikában.

A kapu a tényleges urbanisztikai térben is funkcionál, mert Bán Ferenc a foghíj tartalmát sikeresen átértelmezi, többsíkú csuklóponttá szublimálja. A gótikus csarnoktemplom felől érkező utca tengelyében úgy építi be a telket, hogy az egyszerre a főtér és az új „kulturális tengely” metszéspontjává lesz, de mint a kultúrközpont előtere, homogén tér, mely a 19. századi piactér fent említett békebeli világát idézi. Ugyanakkor

zonyos, belsőből kibontott formák a homlokzatokon is mutatkoznak. És különösen a parkoló felőli hosszú oldalhomlokzaton emblemikus jelekként működnek. E bütü-oldalon igen erős, funkcióból nőtt forma az a földszinti oszlopsor, mely az ide gépkocsival érkezőket is középület-arculattal fogadja. A kültéri sliccek, nyaktag-szerűen feloldott virtuális áthatások sorában főszerepet kap az a szűkület, mely az oszlopsor alatt érkezőt a főhomlokzat felé tereli, szinte barokkos előkészítéssel (Pogány Frigyes) a nagy térélményhez vezet. A túoldalali „hátsó homlokzatot” a városházába vezető emeleti híd tagolja. A főhomlokzaton pedig – a régi beépítési vonalhoz nem igazodó, 70-es évekbeli lakóház kakukkióka frontját – a jobboldali pilonnal mesterien képes korrigálni a terv: a „nagy

egy – a nyújtott trapézforma alaprajzból – térbeemelt, a sokféle síkból mégis eredőt összegző, energiát sugárzó plasztikát formál, amely valójában és elsődlegesen színházi portálként hat. Funkcionálisan a jobb és bal pilon takarja a tűzfalakat – beltéri klubszobákat fogadnak be. A kisszerűen „üzemeltetői örökzölddel” betelepülő, mégis monumentális lépcsőzet a monolit architektúrával, a szerkesztés és tükröződés nyelvén párbeszédét folytató-visszhangzó üvegportálhoz vezet, melynek belső acéltartói folytatják a külső pilonok lendületét és kvázi vertikális térfal-játékát.

Bent – és ez a helymegjelölés a tervező szándéka szerint csak viszonylagos –, a foyer-ban a szobrász igényű architektúra megannyi meglepetéssel – ház a házban formákkal, kő- és fémburkolatú dobozokkal, kint-bent játékokkal – áramlik tovább. Meghatározó elem az a fémborítású híd, mely egyrészt a két pilon klubtereit fent is átköti, másrészt amolyan „rég operaházi díszkeréklyént” funkcionál, lélegzetelállító kilátóterasz, amihez látványlift is visz.

Maguk a klubterek, a mozgalmas koordinátarendszerből adódóan, egyéni karakterű belsőikkel egyegy majdani csoport otthonos „helyei” lehetnek. Bi-

bontásokat” ígérő egykori hátrahúzott utcavonalat a kulturális központ integrálja a városháza és a régi piactér térfalába.

Az áramló térsorozatban az előcsarnok igazi titka és ígérete a nézőtér és a város összenyitását lehetővé tevő mobil zsölyge-emelvény: a földszinti széksorokat

ÉPÍTÉSZET / DESIGN
A STÚDIÓ KFT.

ÉPÍTÉSZ / ARCHITECT
BÁN FERENC

ÉPÍTÉSZ MUNKATÁRSÁK / FELLOW ARCHITECTS
BANU ROLAND, LÁSZLÓ ZOLTÁN,
TENKELY SZABOLCS, TISZA ANDRÁS

ÉPÜLETSZERKEZETI RÉSZELETTERVEZÉS / DETAILS
HORVÁTH SÁNDOR, NYIKOS LAJOS
– PATAKY ÉS HORVÁTH ÉPÍTÉSZIRODA KFT.

STATIKA / STRUCTURE
VERESS MENYHÉRT, BUDAI ISTVÁN
– C16 KFT.

ELEKTROMOS TERVEZÉS / ELECTRICAL PLANNING
RAJKAI FERENC, ROZGONYI JUDIT
– HUNGAROPROJEKT KFT.

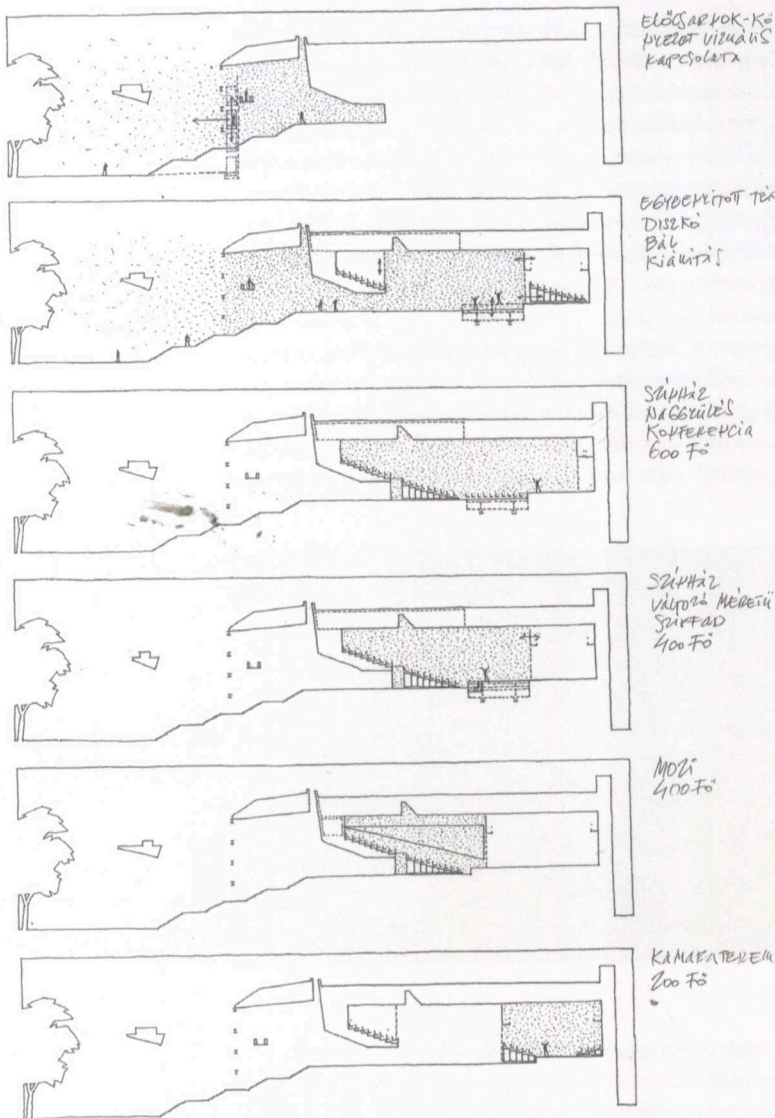
GÉPÉSZET / PLUMBING & HVAC
KLINDA LÁSZLÓ – TRINOM KFT.

AKUSZTIKAI, SZÍNHÁZTECHNIKAI TERVEZÉS / ACOUSTICS, STAGE TECHNOLOGY
KOTSCHY BT.

ÚT, KÖZMŰ / ROADS, PUBLIC UTILITIES
BARTHA MIKLÓS – BARTERY

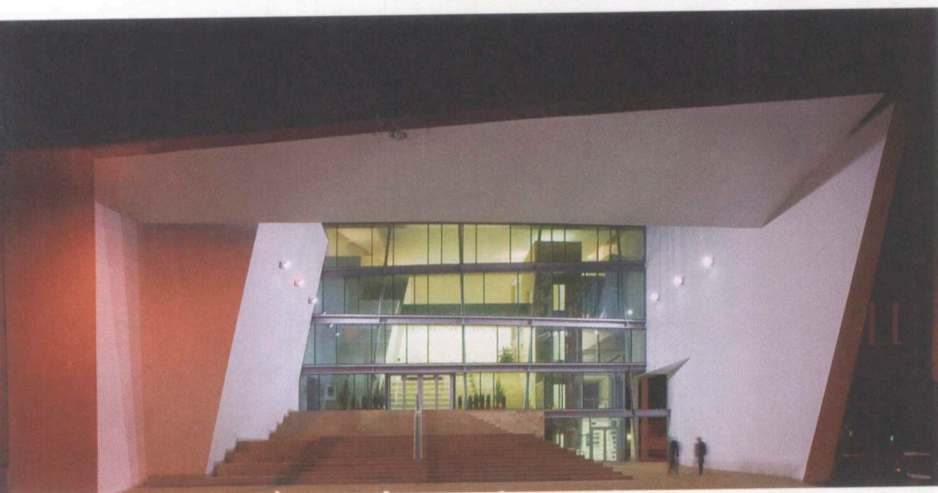
GENERÁLKIVITELEZŐ / MAIN CONTRACTOR
BAUKONT RT. PROJEKTVEZETŐK
– NAGY ZSOLT, BÉRES LEVENTE

ÉPÍTÉSZVEZETŐ / PRODUCTION MANAGEMENT
NÉMETH ANTAL JÓZSEF

elfordítva-gurítva a foyer és a nagyterem – lényegében az üvegfalon túli pronaosz és még túl, a főtér – egyetlen vizuális egységgé válnak. (Ha a költségvetésből és az igényekből adódó szerényebb lehetőségek között is, de Bán Ferenc megvalósít valami hasonlót ahhoz a nagyszabású, variálható térszínpadhoz, amit a Deák téri Nemzeti Színház – egy Budapesten továbbra is hiányolt európai fesztiválszínház – elárulása miatt egy évtizede a fővárosban megépíteni nem tudott.) A mobil zsölyge feletti fix nézőtéri erkély a harmadik abban az építészeti-színházi portálsorban, melyet egy negyedik, a valódi színházportál fejez be. A multifunkcionális-mobil szisztémát visszafogott – a bálai imázt mellőző – nézőtéri színhanggal, korrekt műszaki színházi háttérrel (munkakarzatokkal, 2 tonnás teherlifttel, tágas öltözőkkel) teljesíti ki építész, technológus, belsőépítész. Törés, hogy az impozáns előcsarnokban a belsőépítészeti tervek helyett a program nagyvonalúságához méltatlan tucat-berendezést valósított meg az építető.

Az épületbejárás végén, éppen az egész város kortárs építészeti jelképeként megfogalmazott kapuzat küszöbén összetalálkoztunk a „jövővel”: az európai kulturális szcénában otthonos Bodolay Géza színházi rendezővel, akit a ház művészeti tanácsadójául kértek fel. A színházi szakember kétfelől közelíti meg az intézmény jövőjét. Az egyik irányt a már sikeres hagyománnyal rendelkező nyírbátori zenei fesztiválhoz kapcsolódás és Kisvárdai Határon Túli Színházi Fesztiváljával való kooperáció nemzetközi világa hozhatja ebbe a nagyvilágot és a piactér múltját egyszerre képviselő architektúrába. Ehhez még egy eddig nem volt művészeti főiskolai fesztivált is javasol. A másik, belső erőkre építő irányt a nélkülözhetetlen helyi kulturális aktivitásnak kell adnia, ideértve a város és a környék jelentős roma népességének bevonását is – mondja a rendező.

György Szegő

Success Goes for the Brave

Culture Centre, Nyírbátor

NYÍRBÁTOR has had several golden age: in the era of István Báthory, and then also during the Baroque period. The late-Gothic hall church, the Minorite church with the Krucsay-altarpiece, the newly renovated wooden belfry, the Baroque-style church of pilgrims in the nearby Máriapócs are significant architectural monuments of Hungary. The town is a tourist destination with many attractions, amongst others the thermal baths. In the past few decades the internationally famed cultural events of the music festival have missed a contemporary building to house it. The cultural axis included in tenders some decades ago failed to recognize the architectural significance of the old days of glory, avoiding the centre. Even though the 19th-century town development created an imposing main square of a market town celebrating the rise of the middle class with an Eclectic architectural attire typical of the countryside, that is a row of one- and two-storey houses.

Analysing archive photos, Ferenc Bán solved the secret of this architectural dignity: the mirage of the market square does not lie in the traffic and the remains of the park subdivided by it, but a real square, with a unified flooring flanked by a row of houses closed from both sides – actually homogeneous sand –, with shops, a hotel and restaurants. As the gemstone of the ring a fin-de-siècle Secessionist-style town hall with turrets was erected. Gracing the corridors of the Town Hall are old photographs showing the market square which is a generous archetypal square, where people making deals, standing with carriages selling their products and talking evoke a space which has not yet been overruled by time, speed and dromology (Paul Virilio).

The Culture Centre continues the citizen world of the „high society” Town Hall on a neighbouring vacant lot, providing a progressive symbol. The communication – the opening into one another – of the Town Hall and a Culture Centre takes on the role of a pharos for contemporary globalizing flows of cultural-economic proces-

ses: the spirit of the location (the market place and the town hall) and high-brow culture (the festival town) are meeting, in a monumental and yet intimate gate-sculpture opening toward the future.

The gate functions in the concrete urban space as well, as Ferenc Bán successfully re-interpretes the contents of the vacant lot. Arriving from the direction of the Gothic hall church the lot is developed on the axis of the street so that it becomes the intersection of both the main square and the new cultural axis, yet as the foreground of the culture centre it is a homogeneous space evoking the golden times of peace of the 19th-century market square mentioned before.

Yet moved into space, forming a resultant from a variety of planes it is a sculpture radiating energy which actually and primarily acts like a theatre portal. The pylon on the right and on the left functionally screens the partition wall – their interiors house club rooms. Developed in a mediocre way with „operating green”, yet monumental staircase with a monolith architecture leads on to the glass portal communicating and echoing in the language of construction and reflection, the interior steel struts of which continue the sweep of the outer pylons and the quasi-vertical play of the spatial wall.

Inside, in the foyer architecture with the qualities of sculpture provide a lot of presents – a house in a house, boxes with stone and metal facing, plays between the inside and the outside – tend to flow on. A prevailing component is the metal-plated bridge which joins the club rooms of the two pylons above, also functioning like „an old opera-house gala balcony”, a breathtaking lookout terrace, accessible via a spectacle elevator.

Resulting from an animated system of coordinates, the club sections themselves may function as comfy „places” of would-be groups. Certain forms revealed out of the interior also appear on the facades and act as emblematic signs especially on the

longish lateral facade towards the parking lot. The ground-floor colonnade, a form growing strong out of the function on this butt side which also receives those arriving by car with the image of a public building. The outdoor slits, virtual interferences dissolve like neck-moulding make up a row in which the main role is played by the bottleneck guiding incomers towards the main facade underneath the colonnade, an almost Baroque prelude to a great sense of space. The „rear facade” on the other side is articulated by the upper-floor bridge leading to the town hall. The design – on the main facade with the right-side pylon – is highly capable of correcting: the formerly recessed street line promising „large-scale demolitions” is integrated by the culture centre into the spatial wall of the town hall and the old market square.

In the flowing spatial series the genuine secret and the promise of the foyer is the mobile stall-platform by which the auditorium and the town can be opened into one another; the ground-floor rows of seats can be turned and rolled: the foyer and the

main hall make up a single visual unit. The fixed auditorium balcony above the mobile stall is the third one in the series of architectural-theatrical portals ending in the fourth, genuine stage portal. The multi-functional-mobile system with a restrained scenery sounding in the auditorium is completed by a correct technical stage background, architect, technologist, interior architect.